

Archief van de VWGA en rechtsvoorgangers

Ruud Vlek

*Philanthus, het natuurstudieclubje van het Amsterdams Lyceum uit de jaren twintig.
Rechts biologiëleeraar en latere UvA-hoogleraar plantkunde Jacob Heimans (1889-1978).*

Philanthus, het natuurstudieclubje van het Amsterdams Lyceum uit de twintiger jaren. (rechts staand Jacob Heimans)

Algemene kenmerken
Toegangsnummer: 30733
Periode: 1901 – 2014

Archiefvormers:
Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging afdeling Amsterdam;
K.N.N.V. Vogelwerkgroep Amsterdam en Vogelwerkgroep Amsterdam.

Inleiding

De hieronder volgende inventaris (op de website van het Stadsarchief Amsterdam –RV) beschrijft archief-materiaal van verschillende Amsterdamse natuurorganisaties die zich sedert de jaren dertig van de twintigste eeuw met vogelwaarneming en vogelstudie in de regio Groot-Amsterdam hebben bezig gehouden. Daarnaast worden persoonlijke archieven beschreven van vooraanstaande Amsterdamse vogelwaarnemers uit diverse generaties sinds het begin van de twintigste eeuw. Deze maken onderdeel uit van het archief van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam als het leden daarvan betreft, en van het archief van de Vogelwerkgroep Amsterdam (VWGA) als het gaat om niet-leden (of hun nabestaanden) die hun archivalia aan de VWGA hebben geschonken.

Het archief betreft naast bestuurlijke archivalia uitvoerige faunistische informatie over de vogelstand in en om Amsterdam gedurende een periode van ruim een eeuw. De eerste generatie van Amsterdamse vogelaars die vogels in en om de stad observeerde was die van Jac. P. Thijssse en tijdgenoten (w.o. E. Heimans, P.L. Steenhuizen, R. Tepe, M. Bartels sr., J. ter Meulen jr. en Artisdirecteur C. Kerbert). Hun organisatorisch verband bestond aanvankelijk uit het Koninklijk Zoölogisch Genootschap Natura Artis Magistra en zijn Museum Fauna Neerlandica, en vanaf 1901 de nog kleine afdeling Amsterdam van de Nederlandsche Natuurhistorische Vereniging (N.N.V., opger. januari 1901). Natuureducatie, vogel- en natuurbescherming (Naardermeer-actie 1904-1905), alsook vogelfotografie en collectievorming waren hun voornaamste activiteiten. De navolgers van deze eerste generatie waren jonge scholieren, die school-natuurclubs vormden, welke zich in de loop van de jaren twintig aansloten bij de Nederlandsche Jeugdbond voor Natuurstudie (opger. 1920). Actieve Amsterdamse vogelaars sloten zich na hun N.J.N.-periode aan bij het Centraal Bureau voor Vogelwaarneming

uitgaande van de N.N.V. Amsterdam, opgericht in mei 1933. Dit was de aanzet tot de eerste vogelwerkgroep van Amsterdam. Dit 'Vogelbureau' gaf een kwartaal-periodiek uit, 'De Waarnemer', waarvan in 1936-1941 zes jaargangen met totaal 18 afleveringen verschenen. Ook op andere veldbiologische onderwerpen initieerde de afdeling Amsterdam der N.N.V. werkgroepen (planten en mossen, paddenstoelen, mollusken, insecten), zodat de naam van het Centraal Bureau voor Vogelwaarneming na vijf jaar omgezet werd in Centraal Instituut voor Floristisch en Faunistisch onderzoek in Groot-Amsterdam (1938-1951), met een afzonderlijke Werkgroep Vogels. Vanaf 1942 werd het kwartaalblad De Waarnemer voortgezet als Mededeelingen van het Centraal Instituut voor Floristisch en Faunistisch Onderzoek in Groot-Amsterdam (acht afleveringen 1942-1951, onder redactie van H. Kleyn). Toen de na-oorlogse coördinator van de Werkgroep Vogels, de boswachter P.W. Brander, zich begin jaren vijftig samen met zijn broer de banketbakker W.G. Brander ging richten op het filmen van het vogelleven van het Amsterdamse Bos betekende dat het einde van zowel de Mededeelingen van het Centraal Instituut als van de Werkgroep Vogels der N.N.V. Amsterdam. Bij gelegenheid van haar 50-jarig bestaan in 1951 kreeg de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging het predikaat Koninklijk, en zo ook de Amsterdamse afdeling (KNNV). Begin jaren vijftig raakte een nieuwe generatie geïnspireerd door de Amsterdamse Bos-excursies van Piet Brander en de Bos-films van zijn broer. Dat leidde tot de Vereniging Vrienden van het Amsterdamse Bos (opgericht juni 1954) en in 1959 tot oprichting van de KNNV Vogel-

Gezine Liefje van Es (1897-1993), jarenlang secretaresse van de afdeling Amsterdam van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, later KNNV Amsterdam. De foto dateert van 1934

studiegroep voor het Amsterdamse Bos. In 1963 nam deze Vogelstudiegroep de algemene naam aan van KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam, en startte met een kwartaalblad, het Mededeelingenblad van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam (vanaf 1981 voortgezet als De Gierzwaluw). Deze vogelclub splitste zich in de tweede helft van de jaren tachtig af van de KNNV afdeling Amsterdam, en ging als zelfstandige vereniging verder onder de naam Vogelwerkgroep Amsterdam (VWGA, 1987).

Het archief valt qua archiefvormende organisaties derhalve uiteen in vijf opeenvolgende perioden:

1901-1932: persoonlijke vogel-archivalia van personen al of niet verbonden aan de afdeling Amsterdam van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (w.o. J.P. Thijsse, E. Heimans, J.P. Strijbos, R.J. Benthem, P. Op de Coul, P.B. Jansen e.a.).

1933-1951: archief van het Centraal Bureau voor Vogelwaarneming en de Werkgroep Vogels van het Centraal Instituut voor Floristisch en Faunistisch onderzoek in Groot-Amsterdam, uitgaande van de Nederlandsche Natuurhistorische Vereniging afdeling Amsterdam;
 1959-1962: archief van de KNNV Vogelstudiegroep voor het Amsterdamse Bos;
 1963-1986: archief van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam;
 1987-2014: archief van de Vogelwerkgroep Amsterdam.

Binnen de verschillende perioden zit ook archief-materiaal van verwante Amsterdamse organisaties op het gebied van regionale natuurstudie, zoals de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie District Amsterdam (D. IV), de Ornithologische Studiekring (samenwerkingsverband van de Werkgroep Vogels der N.N.V. afd. Amsterdam en het vogelkader van de N.J.N. Amsterdam), de Christelijke Jeugdbond voor Natuurstudie afd. Amsterdam, de Rooms-Katholieke Vereniging voor Natuurstudie 'Tuurna' (later de Biologie Vereniging Amsterdam, BVA), het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie (I.V.N.) afdeling Amsterdam en andere regionale natuur- en milieuverenigingen.

Dit archief betreft dus voor de periode van 1933-1951 en 1959-1987 het ornithologisch onderdeel van het archief van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging afdeling Amsterdam, vanaf 1951 de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging afdeling Amsterdam. Het

FOTO: WIM STAM

Vogelfotograaf Jan P. Strijbos te Durgerdam in gesprek met Jacob Mager (1854-1936), veehouder / bewaker van Natuurmonumentenreservaat polder IJdoorn, juni 1929

verenigings-archief van de KNNV afdeling Amsterdam is in het Stadsarchief Amsterdam opgenomen onder toegangsnummer SAA 1560 (en deels ongeïventariseerd in het landelijk KNNV-archief SAA 1399). Maar hoezeer de verenigingsnaam en -praktijk in de loop der jaren steeds mogen wisselen, feitelijk gaat het om dezelfde traditie teruggaande op de in de eerste helft van de jaren dertig gelegde grondslag. De invulling ervan maakt in de loop der jaren veranderingen door, van een aanvankelijk louter administratief verband van waarnemers in de jaren dertig en veertig, naar een vogelstudiegroep met ballotage, uitgroeiend naar een gezelligheidsvereniging gericht op natuurbeleving en in het bijzonder het waarnemen van vogels. Daarbij wisselt de intensiteit van vogelstudie-activiteiten per periode, afhankelijk van voortrekkers of individuen met bijzondere interesses voor bepaalde thema's, vogelsoorten of gebieden.

De archiefvormers

De vorming en bijeenbrenging van dit archief is het gevolg van actieve documentatie-activiteit door verschillende sleutelpersonen. De archieven van de oude Werkgroep Vogels zijn goeddeels bewaard door boswachter P.W. Brander en in de jaren vijftig veiliggesteld en gereconstrueerd door de secretaresse van de Vogelstudiegroep voor het Amsterdamse Bos mr. J.H.U. (Bien) van Drooge. Zij heeft vanaf midden jaren vijftig tot begin jaren tachtig uiterst conscientieus alle natuurdocumentatie van het Amsterdamse Bos over een periode van een halve eeuw vastgelegd (Vlek 2006). Dit archief is daarom voor een belangrijk deel het archief-Van Drooge betreffende het Amsterdamse Bos (20 dozen). Na haar periode als secretaresse van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam werden verschillende archief-onderdelen bewaard door enige kernleden (K.A. Straatman, E.J.M. Veling). Aan het begin van de jaren negentig werden al deze verspreide materialen door de toenmalige veldwerkcommissie van de VWGA bijeenverzameld en gecentraliseerd in een collectief verenigingsarchief. Dit zou als basismateriaal gaan dienen voor diverse avifaunistische projecten in de jaren negentig (zie het projecten-archief, paragraaf 3 van de inventaris) en uitmon-

Bien van Drooge en Piet Brander, oprichters van de Vogelstudiegroep voor het Amsterdamse Bos, 1962

den in een dertigtal regionaal-ornithologische publicaties. Daarbij werd ook veel persoonlijke vogeldocumentatie van leden, oud-leden en andere Amsterdamse vogelaars bijeengebracht. Deze verzamelactiviteit in de jaren 1991-2001 werd gerapporteerd in een rubriek in *De Gierzwaluw*, 'Natuurhistorisch bronnenmateriaal m.b.t. de avifauna van Amsterdam en omstreken' (*De Gierzwaluw* jrg. 29-38). Vanaf medio jaren negentig documenteerde Nirk Zijlmans (1951-2012) nauwgezet zijn veld-activiteiten in een groot deel van de regio Amsterdam (Westelijk Havengebied, Amsterdam-Noord en Waterland-Oost, Diemerzeedijk en omgeving), waardoor hij een gedetailleerd archief over de jaren 1994-2011 heeft nagelaten, uitvoerig door foto's met achtergrondgegevens gedocumenteerd (30 dozen). Het Stadsdeel Amsterdam-Noord mocht gebruik maken van zijn gegevens voor de samenstelling van jaarlijkse broedkaarten van Amsterdam-Noord en Waterland-Oost (2004-2011).

Systematiek van de archief-ordening en de inventaris

Dit archief bestaat uit zeven onderdelen:

1. bestuurs-archieven van de verschillende boven aangeduide vogelwerkgroepen (1933-2013);
2. het personen-archief, ornithologische en biografische documentatie van vooraanstaande Amsterdamse vogelaars (1900-2012);
3. het projecten-archief, documentatie m.b.t. verschillende uitgevoerde en doorlopende onderzoeksprojecten, op het gebied van broed- en trekvogels in de regio (voorjaarsfenologie, ringonderzoek, regionale atlasprojecten, nestkast-onderzoek e.d.);
4. het soorten-archief, bevattende documentatie over het voorkomen van regionaal-karakteristieke vogelsoorten uit de Amsterdamse avifauna.
5. het gebieden-archief, historisch-avifaunistische documentatie over de diverse vogelgebieden in de regio Amsterdam, geordend naar stadsdeel en gebied.
6. archivalia en publicaties van verwante Amsterdamse en regionale natuurverenigingen, i.h.b. met betrekking tot vogels.
7. digitaal opgeslagen vogelfilms en -foto's.

In 1963 werd door de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam een verenigingsperiodiek gestart, het *Mededelingenblad KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam*, dat in 1981 omgedoopt werd tot *De Gierzwaluw* (de beide titels samen bestrijken inmiddels 51 jaargangen 1963-2014). Deze reeksen zijn apart aanwezig in de bibliotheek van het Stadsarchief, en daarin te vinden via het bibliotheek-aanvraagsscherm onder de titels van deze tijdschriften. Zie voor de aanvraagnummers ook onderstaande inventaris, aan het eind van de beschrijving van het bestuursarchief in paragraaf 1. De meeste archief-onderdelen, inclusief de bestuurs-archieven (dozen 1-7), zijn overwegend regionaal-avifaunistisch van aard, en zijn thematisch, alfabetisch en historisch geordend.

1. De bestuursarchieven

Uit het archief van het Centraal Bureau voor Vogelwaarneming zijn de oprichtingsvoorbereidingen en diverse handgeschreven vergaderings- en jaarverslagen bewaard gebleven, alsmede

ledenlijsten. Na de Tweede Wereldoorlog ging de Werkgroep Vogels een samenwerking aan met de Amsterdamse N.J.N. in de vorm van een Ornithologische Studiekring (O.S.K.). Na het uiteenvallen van de Werkgroep Vogels en het niet meer verschijnen van de Mededelingen van het Centraal Instituut, ontstond rond boswachter Brander een kring van natuurliefhebbers met speciale interesse voor het vogelleven van het Amsterdamse Bos. Daarin nam de secretaresse van KLM-directeur A. Plesman, mr. J.H.U. van Drooge, die dagelijks door het Amsterdamse Bos naar haar werk op Schiphol fietste, vanaf medio jaren vijftig de vogeldocumentatie van dit gebied ter hand, alsook initieerde ze samen met Brander de oprichting van de Vogelstudiegroep voor het Amsterdamse Bos. Binnen de KNNV nam zij zo het vogelsecretariële werk over van de KNNV-secretaresse G.L. van Es (1897-1993). Het bestuursarchief van de VSG Amsterdamse Bos en de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam bestaat derhalve voornamelijk uit het secretariaatsarchief Van Drooge (1959-1976). Het bevat secretariële correspondentie, bestuursnotulen en jaarverslagen, ledenlijsten en verenigingsnieuwsbulletins alsook correspondentie en uitwisseling van diverse avifaunistische gegevens met een groot aantal personen, in binnen- en buitenland (totaal 5 dozen 1959-1986). De bestuursarchieven van de Vogelwerkgroep Amsterdam uit de periode 1987-2013 zijn slechts ten dele hier gearchiveerd en betreffen voornamelijk de jaren 1987-1996.

2. Het personen-archief

In de jaren 1991-2014 zijn veel persoonlijke vogeldagboeken van oudere Amsterdamse vogelaars (leden en niet-leden) verzameld, waardoor een omvangrijk personen-archief is ontstaan. Het betreft biografische documentatie, archivalia, beeld-materiaal en vogeldagboeken van 60 in de regio Amsterdam actieve ornithologen, w.o. de helft uit de periode 1900-1950 en de andere helft uit de jaren 1950-2011. Deze persoonlijke vogel-archieven geven tezamen een gedetailleerd beeld van de ontwikkeling van de vogelstand door de tijd heen, waarbij bepaalde soorten verdwijnen en andere algemener worden. Deze persoonsarchieven stonden ook ten dienste van een ornithologisch-biografisch project over Amsterdamse ornithologen, dat is verwerkt in de publicatie 'In de ban van vogels' van prof. K.H. Voous (1995). Daarin staan o.m. biografieën van 55 Amsterdamse vogelaars van naam uit de vorige eeuw, geboren vóór 1950. Dit boek biedt de biografische achtergronddocumentatie van een goed deel van het Amsterdamse personen-archief.

Van enige personen kon het volledige ornithologisch archief bijeengebracht worden, w.o. lange dagboekreeksen. Dat geldt in het bijzonder voor dearchieven van P.W. Brander, mej. mr. J.H.U. van Drooge, D. Piet, A.N. Swart, J. Walters en N.P. Zijlmans. Het archief van Piet Brander (doos 11-15) bestaat uit het oude archief van het Amsterdamse Bos in zijn beginjaren, en zijn excursie- en filmactiviteiten in het Amsterdamse Bos. Van Bien van Drooge en Aart Swart zijn lange reeksen dagboeken en gegevens over resp. het Amsterdamse Bos en de Diemerzeedijk bewaard (1946-1980). Het archief van Dirk Piet (1898-1993) behelst een langjarig gebieds-archief van de Nieuwe Ooster Begraafplaats (1918-1990), daarna voortgezet door NOB-tuinlieden ('de Pietenclub'). Het archief van J. Walters (nog deels in beheer bij M. Melchers) bestrijkt grote delen van

FOTO: HENK VAN HALM

Vergadering te veld van de KNNV Vogelstudiegroep voor het Amsterdamse Bos aan de Amstelveense Poel, 26 september 1959

Amsterdam Nieuw-West en het Westelijk Havengebied over de tweede helft twintigste eeuw. Van Nirk Zijlmans is zijn met foto's gedocumenteerde waarnemingen-archief en een lange reeks dagboeken bewaard gebleven. Zijn archief geeft over de meest recente periode 1994-2011 een zeer volledig beeld van de broedvogel-fauna rond Amsterdam voor en na de eeuwwisseling, m.n. van diverse bijzondere soorten (roofvogels, Buidelmees, Krooneend, IJsvogel), naast waarnemingen- en foto-documentatie van zoogdieren en insecten in de regio. Zijn omvangrijke en goed-gedocumenteerde foto-archief is van belang uit oogpunt van regionale avifaunistiek (gegevensreeksen over het vogelleven in grote stukken van de regio Groot-Amsterdam 1994-2011) alsook vanwege langjarige broedbiologische gegevens over gewone en ongewone vogels en hun specifieke gedragingen op het gebied van balts, reproductie, territoriumverdediging en voedselvergaring.

3. Het archief van lang-lopende en uitgevoerde projecten

Het projecten-archief geeft inzicht in de diverse onderzoeksthema's waar leden van de Amsterdamse vogelwerkgroepen zich in de loop der tijd mee bezig gehouden hebben. Het betreft basismateriaal dat ten dele gepubliceerd is in artikel- en boekvorm, maar ook voor een behoorlijk deel ongepubliceerd bleef. Dat geldt bijvoorbeeld voor het fenologie-archief, met lange reeksen gegevens over aankomsten van zomervogels in de regio Amsterdam; voor het ring-archief, met veel detail-gegevens over terugmeldingen van geringde vogels (geringd in Amsterdam en elders teruggemeld, of in Amsterdam gevonden vogels elders geringd); alsook voor de bijdragen aan

FOTO: WIM G. BRANDER

Nest van Woudaap met 5 jongen in de oeverlanden van het Nieuwe Meer, vermoedelijk juni 1947. Een jong klautert links al door het riet.

FOTO: HENK VDE GROOT

Mannetje Wielewaal bij nest in het Amsterdamse Bos, juni 1946

het ongepubliceerde jubileumboek 1959-1984 van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam. Ook van de in de jaren negentig uitgevoerde projecten, zoals het atlasproject (uitmondend in de regionale vogelatlas 'Sijtsjes en Drijfsijtsjes', 1995) en de checklist-projecten van 1984, 1995 en 1999 is basismateriaal voorhanden, zoals de inventarisatie van Amsterdamse vogelhuiden in de collectie van het voormalige Zoölogisch Museum Amsterdam (thans in NCB Naturalis, Leiden). Daarnaast zijn er de gegevensreeksen van de trektellingen op de Vijfhoek bij Diemen (1980-2013).

Dergelijke gegevens zijn ten dele digitaal ontsloten via internet.

4. Het vogelsoorten-archief

Het vierde archief-onderdeel bevat de documentatie van het voorkomen van diverse voor de Amsterdamse avifauna karakteristieke soorten (voormalige en actuele). Daaronder rekenen we soorten als Ooievaar, Blauwe Reiger, Meerkoeft, Grutto, Kleine Plevier, Visdief, Stadsduif, Halsbandparkiet, Gierzwaluw, Kuifleeuwerik, Roek, Spreeuw en Huismus. Over dergelijke algemene en schaarse soorten uit verschillende vogelfamilies bevat het soortenarchief diverse archivalia en grijze literatuur, obscure documentatie die niet of heel sporadisch en fragmentarisch in bibliotheken is terug te vinden. Van sommige soorten zijn de basisgegevens soms mede terug te vinden in persoons-archieven, zoals de langjarige soort-overzichten in het archief-Zijlman. Met de zoek-functie in de online-pdf van deze inventaris kan verspreide soort-informatie in de diverse archief-onderdelen gemakkelijk getraceerd worden. Vanaf 2006 is het waarnemingen-archief digitaal beschikbaar via de website adam.waarneming.nl (met zoekfunctie op soort, maar met een nog geringe vulling van gegevens van vóór 2000 en van broedvogels).

5. Het vogelgebieden-archief

Dit archief-onderdeel bevat vogeldocumentatie en vogel-inventarisaties van ruim vijftig gebieden in de regio Groot-Amsterdam. Daaronder zo'n twintig stadsparken, vijf begraafplaatsen, en diverse buitengebieden, zoals de veenweidegebieden in Waterland, Amstelland en landelijk West, alsook de vogelrijke gebieden langs de voormalige Zuiderzeekust bij Diemen tot aan Muiden (voorheen Zeeburg en Diemerzeedijk, thans IJburg, Diemerpark en de Vijfhoek e.o.). Grofweg de helft van het gebieden-archief betreft dus parklandschappen met een avifauna van bosvogels, en de andere helft betreft open gebieden met een avifauna van weide-, moeras- en watervogels.

Met het opschuiven van de stadsrand door de aanleg van 20e eeuwse 'tuinsteden' en suburbs (Amsterdam-Noord, Nieuw-West, Buitenveldert, Duivendrecht en Diemen, Bijlmermeer en IJburg) zijn na de Tweede Wereldoorlog grote stukken veenweidegebied omgezet in woongebieden. In deze gebieden heeft een successie plaatsgevonden van poldergebieden, omgezet in opspuitterreinen met een tijdelijke avifauna van kust- en moerasvogels, naar stadsdelen met een vogelfauna van pionier-stadsvogels (tuinvogels, Halsbandparkiet, Sperwer). Als gevolg van deze stedelijke dynamiek is er sprake van een dynamische vogelstand, doordat de habitat-samenstelling voor bepaalde soorten voortdurend aan verandering onderhevig is. Dat leidt tot verliezers

(bijv. Kuifleeuwerik, Patrijs, Grutto, Veldleeuwerik) en winnaars (Stadsduif, Halsbandparkiet, Meerkoet en Nijlgans).

Van sommige gebieden zijn zeer lange gegevens-reeksen beschikbaar, zoals van de Diemerzeedijk, de Nieuwe Ooster Begraafplaats, het Amsterdamse Bos, het Vondelpark, het Westelijk Havengebied en Botshol, zodat de lange termijn veranderingen in de samenstelling van gebieds-avifauna's gedetailleerd gedocumenteerd is.

6. Archiefmateriaal van verwante natuurverenigingen

Het laatste onderdeel van dit archief bevat avifaunistische documentatie van andere minder gespecialiseerde natuurverenigingen uit Amsterdam en omgeving. Het betreft drie jongeren-organisaties op natuurgebied, zoals de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie District Amsterdam, die in zijn hoogtijdagen negen afdelingen kende en een zogenaamd 'vogelkader', actief met langjarige gebieds-inventarisaties in en om Amsterdam (Botshol, Diemerzeedijk, Wester-Amstel, diverse parken). In de jaren vijftig was de N.J.N. Amsterdam de belangrijkste vogelwerkgroep in de regio. Vanaf medio jaren vijftig waren er ook jeugd-natuurclubs op confessionele grondslag in de regio actief, zoals de Christelijke Jeugdbond voor Natuurstudie, afdeling Amsterdam 'De Dwergstern' (met name geconcentreerd in Amsterdam Nieuw-West) en de Rooms-Katholieke Vereniging voor Natuurstudie (RKVN,

1955), in 1973 omgedoopt tot Vereniging voor Natuurstudie 'Tuurna' (VNT), vanaf 1988 zich noemende Biologie Vereniging Amsterdam. Uit de katholieke herzuiling na het Bisschoppelijk Mandement van 1954 (verbod voor katholieken op lidmaatschap van niet-katholieke organisaties, m.n. vakbonden) stamt ook de R.K. natuurbeweging voor meisjes 'de Zwervsters' (naar het R.K. natuurblad *De Zwerver in God's Vrije Natuur*). De Amsterdamse Zwervsters, leerlingen van de R.K. kweekschool voor meisjes aan de Lauriergracht, schreven drie brochures over het Amsterdamse Bos (ca. 1955-1956; in archief Van Drooge, doos 18).

Daarnaast bevat dit archief-onderdeel nog archivalia van natuurorganisaties en initiatieven van volwassenen, zoals de Amsterdamse Natuurhistorische Raad (vgl. SAA 1398), het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie I.V.N. met de verenigingsafdelingen Amsterdam en Amstelveen, de Heimans- & Thijssesstichting, de vereniging Amsterdam Groen, het Natuur en

Het natuurgebieden-overzicht van 1939, geschreven door natuurjournalist Feiko Koster

Milieu Educatie Centrum Amsterdam (ANMEC), de Vereniging De Oeverlanden blijven, het Contactorgaan voor Vogelstudie der K.N.N.V., de Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland en het Sovon-district Noord-Holland. Elders in het Stadsarchief Amsterdam bevinden zich de archieven van andere in Amsterdam opgerichte natuurverenigingen, zoals dat van het Koninklijk Zoölogisch Genootschap *Natura Artis Magistra* (SAA 395), de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland (SAA 999) en de Nederlandse Ornithologische Unie (SAA 1282), organisaties wier activiteiten zich ook uitstrekten tot vogelbescherming en vogelstudie in de regio Amsterdam.

De gebroeders Piet en Wim Brander filmend in het Amsterdamse Bos, ca. 1950

7. Digitaal film- en foto-archief

Tenslotte zijn er diverse iconografische materialen, die deels digitaal opgeslagen zijn op CD's en CD-ROMs. Dit betreft ook materiaal van voor het digitale tijdperk, zoals films van Nol Binsbergen en van de gebroeders Brander. Een klein deel van dit materiaal is inmiddels toegankelijk via YouTube en adam.waarneming.nl.

Literatuur

- J. van Blanken (2011), Korte samenvatting historie van de Vogelwerkgroep Amsterdam. Ongepubliceerd typoscript, december 2011. Archief Vogelwerkgroep Amsterdam.
- J.H.U. van Drooge (1982), Herinneringen aan Piet Brander. *De Gierwaluw* 20 (4): 121-122.
- J.H.U. van Drooge (1984), KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam 1959-1984. Bijdrage aan jubileumboek KNNV VWGA 1959-1984. Ongepubliceerd typoscript in archief VWGA.
- G.L. van Es (1941), Veertig jaar Afdeling Amsterdam. In: H. Kleyn et al., *Amsterdam natuurhistorisch gezien*. Gedenkboek uitgegeven t.g.v. het 40-jarig bestaan van de afdeling Amsterdam der Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging 1901-1941. Scheltema & Holkema, Amsterdam.
- R. Vlek (2001), Een eeuw vogels en vogelstudie in en om Amsterdam. In: H. van Halm et al., *De Wilde Stad - 100 jaar natuur van Amsterdam*. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- R. Vlek (2006), In memoriam Bien van Drooge (6 januari 1907 - 8 juli 2006). *De Gierwaluw* 44 (2): 18-20, september 2006.
- R. Vlek (2011), In memoriam Nirk Zijlmans. *De Gierwaluw* 49 (4): 7-11, maart 2011.
- K.H. Voous (1995), In de ban van vogels. *Ornithologisch biografisch woordenboek van Nederland*. Scheffers, Utrecht.